

Nr 628.

Av herrar Hagård och Hæggbloom, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 158, angående vissa anslag till nykterhetsvården för budgetåret 1954/55 m. m.

Kungl. Maj:ts proposition nr 158 tager sikte på den öppna nykterhetsvårdens upprustning. Utöver förslag om ökat statligt stöd åt den kommunala nykterhetsvården innehåller propositionen vissa förslag avseende den statligt bedrivna nykterhetsvården utanför anstaltsväsendet, särskilt länsnykterhetsnämndernas verksamhet. Ehuru i avgivna remissutlåtanden över avlämnade betänkanden rörande hithörande spörsmål av 1946 års alkoholistvårdsutredning, 1944 års nykterhetskommitté och 1953 års nykterhetsnämndssakkunniga nästan genomgående förordas en reformering av nykterhetsvården i huvudsaklig överensstämmelse med dessa utredningskommittéers förslag, innehåller Kungl. Maj:ts ovannämnda proposition förslag till relativt betydande beskärning av kommittéernas reformprogram. Vi anse oss därför böra ställa följande yrkanden.

Vad den statliga nykterhetsvården på länsstadiet beträffar synes inrikesministern ha förbisett eller ej tillbörligt beaktat, att länsnykterhetsnämnderna enligt för riksdagen nu framlagda förslag komma att tilläggas en rad egentligen direkt nya arbetsuppgifter. Sålunda skola på dessa nämnder fördelas kontrollstyrelsens förhållandevis starkt personalkrävande straffregister rörande fylleri och vissa andra brott. Vidare skola länsnämnderna enligt proposition nr 151 vid årets riksdag bli obligatoriska remissinstanser i ärenden angående alkoholförsäljningen. Skall remissförfarandet icke bli annat än en tom formalitet, fordras en mycket noggrann och ingående granskning av dessa ärenden ur nykterhetsvårdande synpunkt, vilket måste ställa ökade anspråk på kunnsighet, omdöme och tid hos länsnämndernas kvalificerade personal. Länsnämnderna skola dessutom uttryckligen åläggas att övervaka att bestämmelserna till alkoholförsäljningens reglering efterlevas, en mycket tidskrävande uppgift, som också ställer ökade krav på personalens omdöme. Slutligen torde länsnämnderna komma att bli beslutande instans i alla avstängningsärenden (vid avstängning på grund av olaga hantering utan möjlighet för länsnämnden att delegera beslutanderätten till den kommunala nykterhetsnämnden). Därutöver bör särskilt betonas, att länsnämnderna liksom de kommunala nykterhetsnämnderna i långt större utsträckning än inrikesministern klargjort komma att påläggas vidgade arbetsuppgifter, som sammanhänga med att nykterhetsvårdslagstiftningens

räckvidd utökas till att omfatta alla stadier av alkoholmissbruk och att frivilliga krafter i ökad omfattning (övervakare och s. k. medhjälpare) enligt föreliggande proposition skola anlitas för individuell, öppen nykterhetsvård. Det ligger i öppen dag att ärendenas antal hos länsnämnderna kommer att starkt öka, vilket i viss mån även gäller ärendenas svårighetsgrad, vid den starka vidgning av klientelet, som blivande lagstiftning kommer att medföra. Ingripanden i tidigare stadier av alkoholmissbruk äro ömtåligare än i de mera flagranta fallen och måste leda till ökade lagtolknings- och bevissvårigheter och därmed ökat behov av länsnämndernas handledning av de kommunala nykterhetsnämnderna. I fråga om de frivilliga medarbetarna måste vidarö kvalificerade krafter — sannolikt i stor utsträckning länsnämndspersonal — kontinuerligt instruera och handleda dessa för att deras värdefulla medverkan skall kunna på ett riktigt och rationellt sätt utnyttjas och nå avsett resultat. Med stor sannolikhet kommer den väntade utvidgningen av nykterhetsvårdsklientelet besvärsmätt (t. ex. i fråga om beslut om övervakning) också att medföra starkt ökad befattning med remitterade besvärärenden hos länsnykterhetsnämnderna. Till länsnämnderna remitterade intagningsärenden, körkorts- och vapenlicensärenden tendera sedan några år ständigt att öka.

När löneställningen för länsnykterhetsnämndernas ombudsmän fastställdes år 1952 till 25:e lönegraden, skedde detta sålunda under väsentligt andra förutsättningar för länsnämndernas verksamhet än vad som nu föreslås. Även om det centrala straffregistret för fylleriförseelser i enlighet med vad nedan påyrkas kommer att bestå, komma länsnykterhetsnämnderna på sätt ovan närmare utvecklats att tilläggas både ökade och helt nya arbetsuppgifter jämfört med dessa nämnders nuvarande verksamhet. Det måste därför anses synnerligen befogat, att de blivande nykterhetsvårdskonsulenterna placeras i något högre löneställning än för närvarande. Vi anse, att en jämförelse med skyddskonsulenterna inom kriminalvården knappast är rättvisande (som socialstyrelsen anfört är socialvårdskonsulenterna den riktigaste jämförelsegruppen) men kunna som ett minimum tills vidare tänka oss en differentierad lönesättning för nykterhetsvårdskonsulenterna i likhet med den som gäller för dessa konsulenter, d. v. s. att mera arbetskrävande konsulentbefattningar placeras i lönegrad Ce 27 och övriga i Ce 25 i enlighet med Kungl. Maj:ts närmare bestämmande. Vi anse, att minst halva antalet dylika befattningar äro särskilt arbetskrävande och därför böra hänföras till den högre lönegraden, förslagsvis 12 befattningar. För helt nytillträdande till 27-gradstjänster bör enligt vår mening uppställas som kompetensfordran socionomexamen (eller kvalifikationer av annat likvärdigt slag). I fråga om assistenttjänsterna — tills vidare endast fem tjänster — synes ofrånkomligt att dessa placeras i högre lönegrad än den 17:e, förslagsvis tills vidare i 20:e lönegraden, om det skall

bli möjligt att rekrytera dessa med för uppgiften välkvalificerade personer. Dessa befattningshavare kunna under alla förhållanden icke jämställas med vanliga socialassistenttjänster ute i kommunerna. Det gäller ju här kvalificerad rådgivningsverksamhet på ett ömtåligt specialområde, stundom gentemot kommunal nykterhetsvårdspersonal i chefsställning. Beträffande skrivpersonalen måste betonas, att denna personal icke synes komma att syssla med endast enklare kontorsuppgifter utan skall sköta relativt kvalificerade arbetsuppgifter speciellt under de ofta förekommande perioder, då konsulenten och assistenten befinna sig på resor ute i länet. Den minskning av denna personalgrupp i jämförelse med socialstyrelsens förslag till full utbyggnad av länsnämndspersonalen, som Kungl. Maj:t föreslagit, bör av detta skäl icke gå ut över den kvalificerade skrivpersonalen utan gälla skrivbiträdesgruppen. Vi föreslå därför, att varje länsnämnds expedition utrustas med ett kanslibitråde i lönegraden Ce 11.

Vad nykterhetsvårdens centralmyndighet beträffar måste ett genomförande av de olika förslagen i föreliggande proposition angående nykterhetsvårdens upprustning uppenbarligen innebära starkt ökade arbetsuppgifter för denna myndighet. Riksdagen har först genom denna proposition satts i tillfälle bedöma huruvida Kungl. Maj:ts förslag under femte huvudtiteln rörande personalförstärkning av socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå kan anses godtagbart. Frågan härom bör självfallet liksom skett under utredningsarbetet ses i sammanhang med nykterhetsvårdens övriga behov. Med först nu vunnen kännedom om omfattningen av och hur denna upprustning kommer att fördela sig på olika punkter i nykterhetsvårdssystemet och på grund av Kungl. Maj:ts tillkännagivande att upprustningen bör påbörjas redan från den 1 juli 1954 finna vi erforderligt med större förstärkning av denna byrås personal än Kungl. Maj:t föreslagit. Vi vilja föreslå en utbyggnad av denna byrås personalorganisation — med bortseende från skrivpersonalen — i huvudsaklig överensstämmelse med socialstyrelsens petitaframställning avseende denna byrå för budgetåret 1954/55 (redovisad å sid. 5 i bil. 7 till statsverkspropositionen). Till motivering härför få vi återropa byråns under många år successivt växande arbetsmängd (redovisad i nykterhetskommitténs betänkande del VI sid. 116) och arten av nuvarande och kommande arbetsuppgifter, varom vi be att få hänvisa till den utförliga promemoria, som allmänna lönenämnden infordrat från socialstyrelsen i samband med nämndens prövning av förenämnda framställning och som det särskilda utskott, vilket får att handlägga denna motion, förutsättes komma att infordra. Då Kungl. Maj:t redan föreslagit två nya amanuens tjänster (egentligen endast en) och en 1:e byråsekreterartjänst i lönegrad Ce 27, avser vårt förslag övriga i socialstyrelsens förslag upptagna tjänster. Den i denna framställning föreslagna 1:e revisorstjänsten bör dock i enlighet med lönenämndens förslag placeras i 27:e lönegraden.

Därest våra förslag avseende länsnykterhetsnämndernas och nykterhetsvårdsbyråns personal icke nu kunna godtagas eller — i fråga om nykterhetsvårdsbyrån — av formella skäl ej anses kunna upptagas till prövning vid denna riksdag, få vi föreslå, att riksdagen med hänsyn till nykterhetsvårdens nya arbetsuppgifter enligt Kungl. Maj:ts olika förslag ville anhålla om en skyndsam översyn av löne- och organisationsfrågorna avseende den statliga nykterhetsvården utanför anstaltsväsendet syftande till en definitiv prövning av dessa frågor vid 1955 års riksdag, då förslag om fortsatt utbyggnad av länsnykterhetsnämndernas personalorganisation enligt proposition nr 158 förutsättes komma att prövas. Vi förutsätta att vid en sådan översyn förhandlingar i vanlig ordning även upptagas med vederbörande personalorganisationer.

I fråga om arvoden till frivilliga medhjälpare inom nykterhetsvården få vi hemställa, att dessa utgå med belopp enligt nykterhetsnämndssakkunnigas förslag eller med 10 kronor för varje månad, att helt täckas av statsmedel. Det kan icke anses rimligt att för dessa uppdrag tillämpa den lägre arvodessättning Kungl. Maj:t föreslagit. Redan ett arvode av 10 kronor i månaden synes oss i underkant.

Kungl. Maj:t föreslår, att kontrollstyrelsens särskilda straffregister rörande fylleri och vissa andra brott uppdelas på de olika länsnykterhetsnämndernas kanslier. En sådan uppdelning kommer att i hög grad äventyra tillförlitligheten hos registeruppgifterna, som ju ofta tilläggas stor betydelse i rättssaker (vid prövning av körkortsärenden ur nykterhetssynpunkt samt vid domstolarnas och åklagarmyndigheternas straffmätning). Enligt gällande bestämmelser skola domstolarna till vederbörande körkortsmyndighet ofördröjligen insända avskrift av domar om fylleri gentemot körkortsinnehavare, d. v. s. till vederbörande länsstyrelse. En av 1949 års trafiknykterhetsutredning gjord utredning visar, att stora brister föreligga i fråga om överensstämmelse mellan körkortsinnehavares belastning med fylleri enligt till länsstyrelserna inkomna uppgifter och den belastning av dessa i nämnda hänseende kontrollstyrelsens straffregister utvisar (jfr SOU 1953: 20 sid. 66—67). Risken för felaktigheter med en decentraliserad registerföring synes alltså mycket stor redan då det gäller den begränsade del av befolkningen, som är körkortsinnehavare. De blivande länsnämndskanslierna torde vidare icke komma att besitta erforderlig kompetens för en så viktig registerföring som denna. Därtill kommer, att ett sådant registers riktiga skötsel är relativt personalkrävande. Slutligen kan det starkt ifrågasättas, om en decentraliserad registerföring icke kommer att stöta på stora praktiska svårigheter. Det är ingalunda ovanligt, att tvist uppstår om personers faktiska mantals- och kyrkoskrivningsort, vilket i synnerhet är fallet med dem, som begå lagöverträdelser eller tillhöra nykterhetsvårdens klientel. Sådana personer sakna ej sällan kännedom om var de är »skrivna».

Det skulle av dessa skäl sannolikt komma att inträffa icke så få fall, då endast en förfrågan till samtliga länsnämndsregister skulle kunna skapa klarhet om en viss persons belastning med officiella nykterhetsanmärkningar. Vi få därför föreslå, att det nuvarande *centrala* registret bibehålles. I varje fall bör pågående allmän utredning av frågan om registrering av brott och förseelser avvaktas, innan en annan ordning för fylleriförseelsers registrering införes.

En genomgående tanke i den föreslagna nykterhetsvårdsreformen är att nykterhetsvården skall få en starkare medicinsk prägel. I detta syfte föreslog alkoholistsvårdsutredningen bl. a., att 20 provisoriskt ordnade polikliniker för alkoholmissbrukare skulle inrättas och drivas i länsnykterhetsnämndernas regi. Inrikesministern anser emellertid, att de kommunala nykterhetsnämnderna själva böra kunna inrätta dylika polikliniker, för vilkas anordnande och drift statsbidrag skall utgå efter samma grunder som till nämndernas övriga verksamhet. Det torde finnas anledning hysa tveksamhet om de faktiska möjligheterna härtill äro för handen annat än i de största kommunerna. Om över huvud läkare är bosatt inom de mindre kommunerna, är denne visst icke alltid lämplig eller villig att åtaga sig en poliklinikverksamhet av nu förevarande art. Endast ett mycket begränsat antal läkare ha utbildning och erforderlig erfarenhet för nykterhetsvård. I fråga om tjänsteläkarna äro dessa dessutom redan nu så arbetsbetungande, att det sannolikt endast i rena undantagsfall kommer att bli möjligt att under sådana läkares medverkan anordna kommunal alkoholistspoliklinik även av den enkla typ, varom här är fråga. Många kommuners nykterhetsnämnder särskilt på landsbygden skulle av dessa skäl komma att även i framtiden sakna möjlighet att lämna sitt klientel poliklinisk läkarkonsultation och behandling. Dessa nämnders verksamhet skulle därigenom bli eftersatt i detta avseende. Anordnande och drift av poliklinikverksamhet av detta slag bör av dessa liksom av allmänna sjukvårdsorganisatoriska skäl enligt vår mening i stället vara en uppgift, som på samma sätt som övriga sjukvårdsuppgifter åvilas vederbörande landsting och städer utanför landsting. Efter hand som psykiatriska kliniker komma till stånd i större antal bör denna poliklinikverksamhet anslutas till dessa. Vi förutsätta att vederbörande länsnykterhetsnämnd skall fungera som samordnande och förmedlande organ mellan alkoholistspoliklinikerna och de kommunala nykterhetsnämnderna. I Älvsborgs län har länsnykterhetsnämnden för denna samordnings- och förmedlingsuppgift ordnat alkoholistsdispensärverksamhet (en psykiater fungerar som konsult åt sjukhusen inom länet beträffande alkoholmissbrukare), ett exempel på en lämpligt ordnad medicinsk medverkan av öppen karaktär i nykterhetsvården. Kostnaderna för behandling å alkoholistspoliklinik (resor och läkararvoden) böra bestridas av vederbörande nykterhetsnämnd, som härvid bör kunna påräkna stats-

bidrag härtill till den storlek, som fastställes för sådant bidrag till nykterhetsnämndernas övriga verksamhet.

Med stöd av vad vi sålunda anfört få vi hemställa,

att tolv nykterhetsvårdskonsulenter hos de mest arbetsbetungade länsnykterhetsnämnderna placeras i 27:e lönegraden och de övriga (med undantag för Gotlands län) i 25:e lönegraden, att assistenterna till dessa konsulenter placeras i 20:e lönegraden samt att varje länsnykterhetsnämnd utrustas med ett kanslibiträde i 11:e lönegraden,

att socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå — bortsett från kanslipersonalen — erhåller den personalutrustning vi ovan föreslagit (d. v. s. i huvudsaklig överensstämmelse med socialstyrelsens förslag),

att — därest sålunda föreslagna lönegradsplaceringar av länsnykterhetsnämndernas personal icke nu kunna godtagas — och/eller i fråga om nykterhetsvårdsbyrån formellt hinder anses föreligga att i detta sammanhang pröva denna byrås personalorganisation — riksdagen på grund av nykterhetsvårdens helt nya arbetsförutsättningar måtte avstå från att taga *definitiv* ställning till löne- och organisationsfrågorna avseende denna personal och samtidigt begära en så skyndsam översyn av dessa frågor, att förslag i ämnet kan framläggas för 1955 års riksdag,

att de statliga arvoden till nykterhetsvårdens frivilliga medhjälpare fastställas till 10 kronor i månaden,

att det centralt förda straffregistret över fylleri och vissa andra brott bibehålles

samt att riksdagen ville göra det uttalandet, att anordnande och drift av polikliniker för alkoholmissbrukare icke är en uppgift för kommunerna utan för vederbörande landsting samt att nykterhetsnämnds kostnader för resor och arvoden i samband med anlåtande av sådan poliklinik äro statsbidragsberättigade enligt de grunder, som fastställas för statsbidrag till nykterhetsnämndernas verksamhet i övrigt.

Stockholm den 24 mars 1954.

Alarik Hagård.

Einar Hæggblom.